

КОМПЕТЕНТІСНІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

COMPETENCE AND CULTUROLOGICAL BASES OF PEDAGOGICAL PROCESS

УДК 78.01:78.072

Інна Титаренко

ORCID iD 0000-0002-5848-631X

кандидат педагогічних наук, доцент,
вчений секретар Відділення загальної
педагогіки та філософії освіти, НАПН України,
вул. Січових Стрільців, 52-а, 04053 м. Київ, Україна
titarenkoinna7@gmail.com

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ЧИННИКІВ У ФУНКЦІОНУВАННІ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Автором статті проаналізовані чинники, які визначають зміст освіти та впливають на освітній процес; відображено взаємозв'язок між формуванням та здійсненням освітньої політики, функціонуванням системи освіти з суспільними реаліями та розвитком людської культури, обґрунтована тенденція посилення ефективності освіти завдяки актуалізації соціально-культурних чинників в освітньому процесі.

Ключові слова: культурні чинники; соціальні чинники; соціально-культурні чинники; чинники.

Вступ. В педагогіці освітній процес зазвичай поділяється на дві взаємодоповнюючі складові: зміст освіти та зміст виховання. Зміст освіти – це система наукових знань, умінь і навичок, світоглядних, морально-естетичних ідей, елементи соціального, пізнавального і творчого досвіду (Поняття про зміст виховання). Зміст виховання – це те, що впливає із багатства суспільно-історичного досвіду, вартостей культури і використовується для потреб виховного процесу, тобто це система цінностей світової і національної культури, яку учні повинні засвоїти, зберегти і розвинути відповідно до поставленої мети і завдань виховання (Banks, 2001). Тобто, освіта допомагає людині гармонійно пристосуватися до сучасного життя, забезпечує свободу професійного, інтелектуального та соціального вибору. Рівень освіти визначає якість життя як суспільства в цілому, так і окремої особи зокрема. Тобто, у процесі соціалізації через засвоєння людиною особистісних цінностей, соціальних норм та моделей поведінки кожна людина «програмує» своє подальше життя.

Освіта як основа розвитку суспільства є об'єктом досліджень різних наукових галузей: філософії, соціології, культурології, педагогіки, психології, політики, економіки, права тощо (Ognevuyuk, &

Sysoieva, 2015). Джерелом формування змісту освіти, на наш погляд, є соціальний досвід та культура народу, тому базовими напрямками, на яких має ґрунтуватися зміст системи освіти, є соціалізація та культуризація людини.

Освітній процес – це процес соціально обумовлений, в результаті якого створюється особистість, здатна жити в сучасному суспільстві. Отже, важливою освітньою функцією є соціальна функція, спрямована на формування особистості, яка буде відповідати соціальним вимогам. Джерелом створення особистості є світова культура, яка відображає всі знання, накопичені людством, домінуючи в суспільстві ідеї, цінності та норми.

Основна мета статті полягає у теоретичному аналізі соціально-культурних чинників у функціонуванні системи освіти.

Чинники у функціонуванні системи освіти. Дослідники, які займаються вивченням проблем модернізації вітчизняної освіти, виокремлюють чинники, які впливають на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти. Наприклад, О.Карпюк пропонує такі чинники класифікувати за (Карпюк, 2009): 1) рівнем впливу людини (суб'єктивні чинники: демографічний, політико-правовий, соціально-психологічний, інфра-

структура та кон'юнктура ринку, політико-правові, соціально-економічні; об'єктивні чинники: природно-географічний; регіонального розвитку, розвиток ринкових відносин та підприємництва, інновації, науково-технічний прогрес, інтернаціоналізація та глобалізація освіти); 2) рівнем впливу на ринок освітніх послуг (зовнішні чинники: інтернаціоналізація освіти, глобалізація в контексті економіки, технологій та соціокультурного середовища, науково-технічний прогрес; внутрішні чинники: соціально-економічний розвиток країни, розвиток інновацій, ринкових відносин, регіональний розвиток, демографічний, інфраструктура, політичні, природно-географічний); 3) характером впливу (позитивні; негативні); 4) функціональною ознакою (соціально-економічний, політико-правовий, соціально-психологічний чинники; глобалізація та інтернаціоналізація, демографічний чинник та регіональний розвиток; інновації; розвиток ринкових відносин).

Освіта в суспільстві є підсистемою держави, такою ж, як економіка, соціологія, політика, культура тощо, а тому забезпечення якісної освіти значною мірою залежить від відповідальності, довіри та балансу інтересів усіх учасників освітнього процесу.

О. В. Зінченко (2011) класифікує чинники, які впливають на якість освіти. Перша група – чинники, що визначають зміст професійної підготовки, особливості організації та реалізації навчального процесу у вищому навчальному закладі – це вимоги ринку праці, держави та суспільства до сучасного фахівця; досягнення науки й техніки, можливі тенденції їх розвитку, які повинні бути враховані для формування змісту навчання; рівень загальноосвітньої підготовки абітурієнтів; матеріально-технічне та фінансове забезпечення навчального процесу; рівень інтеграції вищої освіти держави у світовий освітній простір; наявність чіткої державної політики у сфері підготовки фахівців; законодавче та нормативне забезпечення вищої освіти; взаємодія з роботодавцями. Друга група – чинники, що безпосередньо виявляються в навчальному процесі вищого навчального закладу: навчальні плани та програми підготовки фахівців; обрані форми, методи та засоби навчання; упровадження сучасних педагогічних та інформаційних технологій; наявність комплексів навчально-методичного забезпечення дисциплін; організація та педагогічне забезпечення самостійної діяльності студентів; створення системи контролю та оцінювання всіх видів діяльності студентів на різних етапах їх професійного навчання; професійна та практична спрямованість навчального процесу; інтеграція наукового дослідництва в навчальний процес; чітке формування цілей та результатів навчання; кваліфікація та діяльність професорсько-викладацького складу; забезпечення ефективної взаємодії викладачів та студентів. Третя група – чинники, що визначають результати навчального процесу: професійний та особистісний розвиток фахівця, що відповідає моделі його компетентності,

державним освітнім стандартам та особистим уявленням випускника про якість вищої освіти; затребуваність випускника на ринку праці; професійна самореалізація випускника (с. 58).

Грунтовний аналіз чинників, які безпосередньо впливають як на зміст освіти, так і на успішність його реалізації, було здійснено науковцями Г. Мухаметзяною, В. Смирновим та О. Ключовою. Чинниками, що увійшли до цієї класифікації, названо: 1) соціальні; 2) економічні; 3) політичні; 4) правові; 5) соціально-психологічні та етичні; 6) екологічні; 7) демографічні; 8) культурні, духовно-ідеологічні; 9) галузеві; 10) інституціональні (Мухаметзянова, Смирнов, & Ключова, 2000).

На підставі теоретичного та емпіричного аналізу С. А. Щудло (2013) класифікувала чинники, які визначають якість вищої педагогічної освіти. До таких чинників віднесено: соціетальні (зміна освітніх цілей внаслідок впливу цивілізаційних змін, перехід до постіндустріального суспільства, глобалізація освітнього простору, потреба формування людини нового типу); соціальні (кризові процеси у суспільстві, «демографічна яма», ставлення до інститутів влади, соціальний статус вчителя та престиж вчительської професії), інституційні (інтеграція до європейського освітнього простору, розширення доступу до вищої освіти, зростання мережі вищих навчальних закладів, фінансування освіти, незгодженість інституту освіти з інститутом ринку праці), педагогічні (суперечки навколо моделі підготовки вчителя, зміна функцій вчителя у суспільстві, зниження мотивації до вибору педагогічного фаху та до професійної реалізації молодих фахівців у педагогічній сфері, зниження якості контингенту абітурієнтів педагогічних ВНЗ, нездатність вишів актуалізувати освітній потенціал студентів).

Для формування змісту освіти через призму соціально-культурного підходу варто враховувати такі чинники, як: наука, виробництво матеріальних і духовних благ, досвід суспільних відносин, духовні цінності, форми суспільної свідомості, види діяльності людини. Також, серед чинників, які впливають на відбір і формування змісту освіти, можна виокремити такі: потреба суспільства в освічених людях, мета, яку суспільство ставить перед навчальним закладом на тих чи інших етапах свого історичного розвитку, реальні можливості процесу навчання, а також потреба особистості в освіті.

Соціальні чинники. У процесі дослідження ми виокремили соціальні чинники, які суттєво впливають на ефективність і якість освіти. До соціальних чинників відносимо: рівень соціально-економічного розвитку, характер соціальної свідомості, особливості соціальної інфраструктури, характер і тип власності, особливості соціально-політичної ситуації в країні, характер правових норм та правовідносин у сфері регулювання соціальних відносин, рівень соціалізації, рівень соціальної мобільності, особливості моральних та

етичних норм, традицій, що панують у суспільстві, особливості менталітету, соціально-демографічної ситуації, інституалізацію системи освіти та рівень управління і контролю в сфері освіти з боку соціально-політичних структур, визначення стратегії та вектору розвитку освіти, готовність до її реформування відповідно до потреб соціально-економічного розвитку, впровадження новацій і готовність до інноваційного мислення.

Вважаємо, що на основі зазначених соціальних чинників людина у процесі навчання повною мірою зможе засвоїти соціальний досвід у формі знань, розвинути свої здібності та сформувані інтереси і нахили. Таким чином закладаються основи світосприйняття молодого людини, розвиваються її здібності, навички суспільної діяльності. Через освіту здійснюється передача інформації про нагромаджені людством цінності матеріальної і духовної культури, забезпечується наступність у розвитку суспільного виробництва. Знання є провідною формою діяльності суб'єкта, його соціалізації. Все зазначене стимулює розвиток пізнавальних здібностей особистості, закладає основи допитливості, прагнення знань, пізнавальних потреб. Усе це зумовлює формування спрямованості індивіда на активну соціальну діяльність, ініціативу й творчість та готує особистість до активної соціальної діяльності (Содержание образования).

У системі освіти для гармонійного поєднання суспільних і особистісних інтересів має бути врахована система потреб (соціальних і особистісних), яка нерозривно пов'язана з системою цілей (соціальних – вимоги суспільства до загальної освіти, особистісних – формування основних сторін особистості). Важливо, щоб здобуття освіти стало необхідною і привабливою метою для кожної людини, не послаблюючи при цьому орієнтацію на задоволення суспільних потреб (Поняття про зміст виховання).

Освіта проникає в усі сфери життя суспільства і виступає як засіб вирішення соціокультурних проблем. Тому вважаємо за доцільне проаналізувати соціальні і культурні чинники. Виходячи з цієї мети та спираючись на науковий доробок науковців, ми вважаємо, що саме соціально-культурні чинники найбільш ґрунтовно віддзеркалюються у системі освіти і, перш за все, на ці чинники слід акцентувати увагу при організації освітнього процесу.

Культурологами ХХ ст. відкрита фундаментальна залежність соціального часу від соціальних структур, виявлені соціальні витоки і культурний зміст часу. П. Бурдье (1998) була створена конструкція соціального простору, в якій суспільство розглядається як багатовимірний простір чотирьох «полів» практик: економічної, соціальної, культурної, політичної, що визначають його багатовимірність. Ми акцентуємо увагу на цю теорію і зазначаємо, що сукупність соціальних і культурних чинників має величезний вплив на розвиток у суспільній свідомості нової системи ціннісних орієнтацій і погля-

дів, на освітню систему в цілому, і на розробку концепції мети навчання зокрема.

За допомогою освіти задовольняються соціальні інтереси та потреби людини, стабілізуються соціальні відносини членів суспільства; соціальні ролі, які виконують люди в процесі життєдіяльності, зумовлюються соціальними нормами та мораллю на основі загальної культури суспільства. Отже, вектор освіти має бути спрямований на максимальну участь культури в інтеграції суспільних відносин і структур, їх вдосконалення та розвиток на основі цінностей різних соціальних прошарків населення, що, в свою чергу, створить необхідні умови для підвищення духовного потенціалу суспільства.

І. А. Зязюн (2006) наголошував, що в освітньому процесі проявляється соціалізація людини і наступність поколінь (с. 6). У різних соціально-політичних умовах освіта визначається як стабілізуючий фактор між новими соціальними уявленнями та ідеалами попередніх поколінь, що втілилися в історичній традиції. Таким чином утримується процес відтворення і передачі історичного та соціального досвіду і одночасно закріплюються у свідомості молодого покоління нові політичні й економічні реалії, нові орієнтири суспільного і культурного розвитку.

Ми вважаємо, що складовими процесу соціалізації є: входження у суспільне життя, оволодіння загальнолюдською і національною культурою, соціально-професійна орієнтація, соціально-політична адаптація.

Розгляд освіти в культурному контексті, зазначає А. О. Шабунова (2014), передбачає визначення буттєвого виміру освіти та тих значень, які набуває освіта в процесі культурного розгортання, тобто як феномену культури, розкриття її взаємозв'язку з культурою, визначення її статусу по відношенню до культури. Освіта уможливує процес культурного наступництва. В процесі навчання людиною застосовується знання, навички, які дозволяють їй розуміти культуру. Виховання ставить за мету прищеплення та розуміння цінностей, які ведуть до формування індивідуального змісту того, що засвоюється в освітньому процесі. Так освіта виконує функцію транслятора культури (с. 156-157).

Дж. Бенкс (2001) відзначає, що культура, як сфера духовної життєдіяльності особистості, уможливує зміст і ціль навчання і такий підхід дасть можливість відродити й упровадити вічні цінності, ефективніше впливати на загальний розвиток суспільства.

Ми повністю погоджуємося з думкою І. В. Андрейко (2009), що не можна переоцінити роль культури, оскільки завдяки їй особистість здатна проявляти розуміння і самовияв, розвивати аналітичні здібності, здатність експериментувати і робити логічні висновки (с. 16).

Культура є досягненням кожного народу та суспільства, оскільки цінності, освіченість, релігія,

навички поведінки, сукупність умов життя, традиції є основою соціокультурного простору, і саме тому важливо створити соціально-зорієнтовану систему освіти, яка б здійснювала трансляцію культури в соціумі культурними засобами.

На думку І. А. Зязюна (2006), культурологічний підхід до модернізації освіти, має глобальну мету – «формування у людини культури, здатної з максимальною ефективністю реалізувати свої індивідуальні здібності і свої інтелектуальні та моральні можливості, якій притаманна потреба і пристрасть до самореалізації. Людина культури, – вважає вчений, – це втілення зрізів культурного начала в людині: свободи, гуманності, творчості, духовності, адаптивності» (с. 14-36).

Культура спрямована на збереження традиційних норм і цінностей, на створення нових моделей діяльності та поведінки, що, в свою чергу, має стабілізувати та регулювати соціальні процеси. Саме тому, культура має визначати зміст освіти, адже кінцева мета навчання спрямована на досягнення ідеалів і цінностей, пріоритетних для суспільства.

У процесі дослідження ми виокремили **культурні чинники**, які суттєво впливають на ефективність і якість освіти. До культурних чинників відносимо: домінуючі в суспільстві ідеї, цінності та норми; ціннісні орієнтації, зокрема, молоді; мотивацію у сфері освіти; усвідомлення соціальних потреб; запитів і готовність до реалізації завдань, передба-

чених реформуванням; колективні уявлення, що супроводжуються певним типом соціальної дії; особливості зберігання і передавання людського досвіду; рівень цивілізованості; систему уявлень, вірувань та переконань.

Висновки. Таким чином, формування та здійснення освітньої політики, функціонування системи освіти в цілому повинно бути пов'язане з суспільними реаліями та розвитком культури. Якість і ефективність освіти перебуває під впливом соціально-культурних чинників, які виявляються в освітньому процесі та визначають зміст підготовки, особливості організації навчання, результати навчального процесу. Сукупність соціальних і культурних чинників має величезний вплив на розвиток в суспільній свідомості нової системи ціннісних орієнтацій і поглядів на освітню систему в цілому і на розробку концепції мети навчання зокрема. Оскільки вимоги суспільства до підвищення рівня освіти і культури населення постійно зростають, система навчальних закладів повинна бути чітко орієнтована на підготовку молоді до майбутнього з урахуванням особливостей соціальних і культурних чинників з метою покращення сьогоденного суспільного та особистого життя.

Перспективним напрямком наукових досліджень вбачаємо розробку методологічних аспектів ефективного застосування соціально-культурного підходу в освіту в Україні.

Література

- Андрейко І. В. Особливості впливу освіти та культури на формування особистості в контексті сучасних реалій глобалізації. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2009. Вип. 3. С. 14-18.
- Бурдье П. Структура, габитус, практика. *Журнал соціології та соціальної антропології*. 1998. Том І. № 2.
- Зінченко В. О. Якість вищої освіти: чинники впливу. *Освіта Донбасу*. 2011. № 4. С. 55-59.
- Зязюн І. А. Естетичні засади розвитку особистості. *Мистецтво у розвитку особистості* : монографія / За ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало. Чернівці : Зелена Буковина, 2006. 224 с.
- Карпюк О. А. Фактори формування та розвитку ринку освітніх послуг. *Економіка. Управління. Інновації : електронне наук. фах. вид. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. URL: [http:// www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09koarop.pdf](http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09koarop.pdf) (дата звернення: 01.06.2017).
- Мухаметзянова Г. В., Смирнов В. Н., Клюева О. Р. Образование в условиях социальной рыночной экономики. Казань : ИСПО РАО, 2000. 54 с.
- Поняття про зміст виховання. URL: <http://readbookz.com/book/172/5493.html> (дата звернення: 11.06.2017).
- Содержание образования. URL: <http://txtb.ru/86/7.html> (дата звернення: 11.06.2017).
- Шабунова А. О. Культурологічні чинники в освітніх трансформаціях. Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 22-23 травня 2014 р.) / За заг. ред. д. ю. н., професора В. М. Дрьоміна. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2014. С. 156-157.
- Щудло С. А. Якість вищої педагогічної освіти: чинники та механізми забезпечення в умовах сучасного суспільства : дис. ... д-ра соціологічних наук. Харків, 2013. 418 с.
- Banks J. Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum and Teaching. 2001. 180 p.
- Ognevyuk V., Sysoieva S. Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program. *The advanced science journal*. 2015. № 6. P. 98-103. doi: 10.15550/ASJ.2015.06.098

References

- Andreiko, I. V. (2009). Osoblyvosti vplyvu osvity ta kultury na formuvannya osobystosti v konteksti suchasnykh realii hlobalizatsii [Features of the influence of education and culture on the formation of personality in the context of modern realities of globalization]. *VISNYK NTUU «KPI». Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika*, (3), 14-18 (ukr).
- Burd'e, P. (1998). Struktura, gabitus, praktika [Structure, habit, practice]. *Zhurnal sociologii i social'noj antropologii*, T. I, (2) (rus).
- Zinchenko, V. O. (2011). Yakist vyshchoi osvity: chynnyky vplyvu [Quality of Higher Education: Impact Factors]. *Osvita Donbasu*, (4), 55-59 (ukr).
- Ziazun, I. A. (2006). Estetychni zasady rozvytku osobystosti [Aesthetic principles of personality development]. In N. H. Nychkalo (Ed.) *Mystetstvo u rozvytku osobystosti*. Chernivtsi, Ukraine: Zelena Bukovyna (ukr).
- Karpiuk, O. A. (2009). Faktory formuvannya ta rozvytku rynku osvitnikh po sluh [Factors of formation and development of the market of educational services]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii : elektronne nauk. fakh. vyd. Zhytomyr. derzh. un-tu im. I. Franka*. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2009_1/09koarop.pdf (ukr).
- Muhametzjanova, G. V., Smirnov, V. N., & Kljueva, O. R. (2000). *Obrazovanie v uslovijah social'noj rynochnoj jekonomiki [Education in a social market economy]*. Kazan', Russian Federation: ISPO RAO (rus).
- Poniattia pro zmist vykhovannia [The concept of the content of education]*. Retrieved from <http://readbookz.com/book/172/5493.html> (ukr).
- Soderzhanie obrazovaniia [The content of education]*. Retrieved from <http://txb.ru/86/7.html> (rus).
- Shabunova, A. O. (2014). *Kulturolohichni chynnyky v osvitchnih transformatsiakh [Cultural factors in educational transformations]*. Proceedings of the International Conference. Odesa, Ukraine: Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia», 156-157 (ukr).
- Shchudlo, S. A. (2013). *Yakist vyshchoi pedahohichnoi osvity: chynnyky ta mekhanizmy zabezpechennia v umovakh suchasnoho suspilstva [The quality of higher pedagogical education: factors and mechanisms of provision in a modern society]*. Doctor's thesis. Kharkiv, Ukraine (ukr).
- Banks, J. (2001). *Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum and Teaching* (eng).
- Ognevyuk, V., & Sysoieva, S. (2015). Training of educational experts in Ukraine: experimental interdisciplinary program. *The advanced science journal*, (6), 98-103. doi: 10.15550/ASJ.2015.06.098 (eng).

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ФАКТОРІВ В ФУНКЦІОНУВАННІ СИСТЕМИ ОБРАЗОВАННЯ

Титаренко Інна, кандидат педагогічних наук, доцент, учений секретарь відділення загальної педагогіки і філософії освіти, НАПН України, ул. Сечевих Стрельцов, 52-а, 04053 г. Київ, Україна, titarenkoinna7@gmail.com

Автором статті проаналізовані фактори, які визначають зміст освіти і впливають на освітній процес; відображено взаємозв'язок між формуванням і реалізацією освітньої політики, функціонуванням системи освіти з суспільними реаліями і розвитком людської культури, обґрунтована тенденція посилення ефективності освіти завдяки актуалізації соціально-культурних факторів в освітньому процесі.

Ключові слова: культурні фактори; соціально-культурні фактори; соціальні фактори; фактори.

THE PHENOMENON OF SOCIAL AND CULTURAL FACTORS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM FUNCTIONING

Tytarenko Inna, PhD, Associate Professor, Scientific Secretary of the Department of General Pedagogy and Philosophy of Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 52-a Sichovkykh Striltsiv Str., 04053 Kyiv, Ukraine, titarenkoinna7@gmail.com

The article analyzes the factors that determine the content of education and influence the educational process; shows the relationship between the formation and implementation of educational policies, the educational system of the social conditions and the development of human culture, grounded tendency to strengthen the effectiveness of education due to updating of social and cultural factors in the educational process. Formulation and implementation of educational policies, the educational system as a whole must be linked to social conditions and cultural development. The quality and effectiveness of education is influenced by socio-cultural factors that are found in the educational process and determine the content of training, especially the training, the results of the learning process. The combinations of social and cultural factors have a huge impact on the public consciousness a new system of values

and views on the education system in general and the development of the concept of learning objectives in particular. As the requirements of society to improve education and culture are increasing population, education system should be clearly focused on preparing young people for the future allowing for the social and cultural factors in order to improve today's social and personal life.

Keywords: *culturological factors; factors; social factors; socio-cultural factors.*

Стаття надійшла до редакції 14.08.2017

Прийнято до друку 05.10.2017

УДК 377.1:316.72

Олена Пищик

ORCID iD 0000-0001-9193-6645

стажист-дослідник,
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України;
заступник директора з навчальної роботи,
викладач спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ДПТНЗ «Чернігівський центр професійно-технічної освіти»,
вул. Козацька, 7-а, 14037 м. Чернігів, Україна
pishik_elena@ukr.net

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОФЕСІЙНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто проблему готовності до розвитку комунікативної культури як поняття професійної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів. Систематизовано основні підходи до розуміння їх взаємозв'язку та визначення сутності комунікативної культури в управлінні навчальним закладом як основної складової ефективного розвитку керівника.

Сутність розвитку є самостійною частиною цілої професійної підготовки, після чого розуміння готовності до професійного спілкування інтегрується з фаховою підготовкою керівника. Тобто взаємозв'язок професійної та комунікативної культури особистості розглядається через призму структури післядипломної підготовки керівників.

Ключові слова: *керівник професійно-технічного навчального закладу; комунікативна готовність; комунікативна культура; професійна діяльність; професійна культура; професійне спілкування.*

Вступ. Діяльність керівників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) передбачає постійне самовдосконалення та саморозвиток пізнавальних інтересів і потреб, розвиток мислення, орієнтацію керівника на загальнолюдські та професійні цінності. Розвиток цих складових забезпечується завдяки органічній єдності спроектованих цілей.

Розвиток професійної особистості розглядається як складна система, що складається з декількох компонентів, одним з яких є комунікативна готовність, а професійне спілкування є її підсистемою. Сутність розвитку є самостійною частиною цілої професійної підготовки, після чого розуміння готовності до професійного спілкування інтегрується з фаховою підготовкою керівника. Тобто взаємозв'язок професійної та комунікативної культури особистості розглядається через призму структури післядипломної підготовки керівників.

Метою статті є теоретичний аналіз взаємозв'язку професійної та комунікативної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів.

Готовність до професійного спілкування. Реальний процес взаємодії людини з навколишнім світом, який забезпечує вирішення певних життєво важливих завдань, відображається у її діяльності та спілкуванні. Різні аспекти проблеми спілкування знайшли висвітлення у психолого-педагогічних та соціальних дослідженнях Б. Ананьєва, Г. Андреевої, Г. Васяновича, Г. Дегтярьової, О. Дробницького, О. Киричука, О. Леонтєва, В. Малахова, В. Рибалки, І. Риданової, С. Рубінштейна, В. Сухомлинського, В. Тесленка, Н. Хворостовської та ін. Формування комунікативної культури фахівців різного профілю досліджували Л. Аухадєєва, О. Бовдир, О. Запара, І. Зарецька, С. Знаменська, В. Лівенцова, Л. Лузяніна, І. Мазаєва, В. Майковська,